

Функционална писменост

У приручнику ћете наћи конкретне одговоре на конкретна питања. Које врсте писмености постоје и зашто су оне важне? Шта је функционална писменост, како се она практично испољава у ери нових технологија и како се мери?

ОБРАЗОВАЊЕ

Најшаа Трнавац, Балдовић

Књига која недостаје: *Приручник за функционалну писменост* је седма књига проф. др Светлане Томић, историчарке, теоретичарке и критичарке, добитнице награде „Анђелка Милић” за 2022. годину. Иако скромног жанровског одређења – *приручник*, ово дело има веома амбициозан циљ – да премости огроман јаз који постоји у српском образовању, пре свега у настави матерњег језика, између постављеног циља и начина да се до њега дође. Пажљиво изложени увиди професорке Томић потврђују оно што сам као практичар и те како знала: пут до зацртане *функционалне писмености* не само да је дуг, напоран и највећим делом неосветљен већ и пун странпутица, погрешних скретања, прекида, ћорсокака.

Највећи проблем који ауторка решава јесте потпуни изостанак квалитетних уџбеника за сти-

цање функционалне писмености на свим нивоима образовања; и тамо где их има, приступ се своди на суво теоретисање, без практичних упутстава, а ако их, неким чудом, аутори дају, и она су најчешће површна и погрешна. Управо је практична, употребна вредност књиге оно што је чини драгоценом. Баш како је обећала првом реченицом, она даје *конкретна ујучиства* свима који желе да унапреде способност писменог изражавања. Од основне школе до факултета, у условима целоживотног учења – зар је мало таквих?

У приручнику ћете наћи *конкретне одговоре* на конкретна питања. Које врсте писмености постоје и зашто су оне важне? Шта је функционална писменост, како се она практично испољава у ери нових технологија и како се мери? (У мом случају то значи: шта да тражим од себе и својих ђака и како да то вреднујем). Зашто се писање не може унапредити једино читањем, како смо научени да верујемо? Зашто је писање тешко и шта учинити да га олакшамо? Којим триковима превазићи страх од писања и стваралачку блокаду? Како се пише састав? Како превазићи проблем прве реченице? Које радње треба обавити пре, које током, а које после писања? Како линеарне теме препознати и разликовати од оних које имају дифузну структуру? Како повезивати мисли током писања, у зависности од тога којој од ове две опште групе припада тема састава? Како написати добар увод, како разраду, како закључак? У каквом су они односу према теми, у каквом међусобно? Зашто је боље да се писање увода остави за крај? Како написати

основни градивни блок сваког састава – параграф? Како анализирати и оценити његов квалитет? Шта су конектори и маркери и како их употребити? Како препричати и сажети текст? У каквој је то вези са добрим писањем сложених микрожанрова – апстракта и резимеа? По чему су они слични а у чему се разликују? Којих шест врста тема је у директној вези са жанром? Зашто је извештај један од најсложенијих нефункционалних микрожанрова и како га савладати? Које су најчешће замке које прате писање на сваком нивоу развоја вештине?

Иако ово није и коначан списак, из набројаних питања се види да ауторка писању приступа као *дисциплини*, у двоструком смислу: као вештини која се може научити и усавршавати, али и активности која подразумева дисциплиновање онога ко би да јој се преда. Професорка Томић нас методично подучава на саставима чије су теме „Моја бака”, „Живот и рад Вука Стефановића Караџића”, „Лик оца и мајке у Лазаревићевој приповеци „Први пут с оцем на јутрење”,

„Зашто римски колосеум има овалан облик?”, „Паметни телефони у свакодневици младих”, као и очигледним примерима апстракта, резимеа и извештаја универзитетских професора. И све ово поступно, од реченице до микрожанра, уз помоћ табела, мапа ума, уз издвајање кључних речи, спискова помоћних речи, са мноштвом вежбања за сваки ниво образовања.

Добро осмишљене вежбе писања различитих врста текстова, које би требало да замене досадашњу несигурну, неконтролисану и неиз-

весну праксу интуитивног и посредног учења функционалне писмености, највећа су вредност приручника. Међутим, његова практична употребљивост овим се не исцрпљује. Он ће сваком наставнику, уреднику, евалуатору или рецензенту олакшати оцењивање писаних радова било које врсте; управо, уз његову помоћ оцењивање се може извести из сфере субјективног утиска и учинити објективним.

Књигу несумњиво одликује *ширина увида*, о чему сведочи и петнаестак страна цитиране литературе, што је списак достојан докторске дисертације. Широко теоретски заснивајући своје упориште, ауторка анализира различите изворе – од савремених нормативних аката, преко уџбеника за основну школу до радова водећих домаћих и страних методичара, лингвиста прагматичара, универзитетских професора. Томић их повезује са живим искуствима практичара: новинара, ученика, учитеља, наставника, студента, научника, академика, али и писаца. Њој припада заслуга што је у нашем дигиталном добу актуелизовала „Теорију књижевности” (1923) Паулине Лебл-Албале и Катарине Богдановић, чији практични део надилази истоимену књигу Драгише Живковића.

На крају, усудићу се да пророкујем: ова књига утире пут *модерној настави српског језика*, коју сви прижељкују, за коју многи траже увођење додатног фонда часова од основне школе до факултета, али само малобројни знају како би заправо требало да изгледа. Светлана Томић, у то нема сумње, међу њима предњачи. *Књига која недостаје* представља ауторско издање; садржај и предговор доступни су на сајту <https://www.svetlanatomic.com/>, где се књига може поручити.

